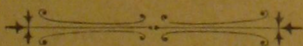
VERZAMELDE
STUKKEN

VAN

S. E. W. Roorda van Eysinga.

FIJNE BESCHUIT.

EEN „AANZIENLIJK" ROOVER.

VIERDE AFLEVERING.

'S-GRAVENHAGE,
B. LIEBERS & Co.,
1889.

VERZAMELDE STUKKEN

VAN

S. E. W. ROORDA VAN EYSINGA.

Fijne Beschuit.

EEN „AANZIENLIJK" ROOVER.

VIERDE AFLEVERING.

's-GRAVENHAGE.
UITGAVE VAN B. LIEBERS & Co.

1889.

FIJNE BESCHUIT.

Opgedragen aan Damas.

«De verkiezing van den heer Heldt tot lid der Tweede Kamer betreur ik als man van de wereld.» Nagenoeg met deze woorden besloot Damas (alias mr. F. Baron Van Hogendorp) een zijner *Haagsche Omtrekken.* De ploertigste *parvenu* zoude niet lager hebben kunnen denken en niet onbeschofter hebben kunnen schrijven. Geen verstandig en welgeaard man zal toegang verlangen tot de wereld van Damas. Lodewijk XIV was ook een man van de wereld, maar toch van een betere wereld dan die van Damas, want hij nam zijn hoed of steek af voor elke kamenier in zijn paleis. En toch was die betere wereld alles behalve fijn. Ik zal aan de «fijne manieren» van die betere wereld eenige artikelen wijden om de dwaasheid te doen uitkomen, waarmede zij zich verheft op hare meerderheid. Want in hart, karakter en gezond verstand staat zij *beneden* het volk.

Maar vooraf wensch ik Damas onder handen te nemen over zijn wensch naar een *verlicht despoot.* Verlicht despotisme is eene tegenstrijdigheid in de woorden, gelijk heldere duisternis, ongeloovige godsdienst, vooruitstrevend reactionnair, driehoekige cirkel, enz. Een despoot wil blindelings gehoorzaamd worden, duldt geen kritiek of onderzoek van zijn daden. De onderdanen moeten worden opgeleid in werktuigelijke gehoorzaamheid. Altaar en troon zijn bondgenooten. Dat hadden de wijsgeeren der achttiende eeuw niet bedacht, toen zij allen riepen om een «verlicht despotisme», maar zij konden tot hun verontschuldiging aanvoeren wat Damas niet kan doen, dat

zij daarvan weinig ondervinding hadden. Hun ideaal werd verwezenlijkt door keizer Jozef II, koning Karel III, de tsarin Catharina II en vooral door Frederik II. Inderdaad was Frederik liberaal met den mond. Hij zeide bv.: »Ieder kan in mijn rijk zalig worden op zijn manier." Maar hoe was hij met de daad? Ofschoon hij al de geestelijken zelfbewuste huichelaars noemde, gebruikte hij hen om de schoolkinderen reeds vroeg te gewennen aan onderdanigheid. Hij vaardigde een verordening uit, die de macht op de scholen verleende aan de kerk. Die verordening was een nalatenschap van zijn bekrompen vader, maar deze was ten minste oprecht, want hij was geloovig. Toen de »verlichte despoot" stierf, betreurde niemand hem. Geheel Berlijn, geheel Pruisen haalde adem. Damas kan daarover een en ander lezen in Sorel, *L'Europe et la Révolution* en in *Het Nieuwe Schoolblad*, waar ik over die verordening een woordje heb gezegd.

Wel is waar maakt de geschiedenis bij uitzondering melding van enkele »verlichte despoten", die de kerk den voet dwars zetten, zooals tsaar Peter de Groote en de Duitsche keizer Frederik II. Maar het werk van een despoot gaat spoedig te niet, zoo het niet beantwoordt aan het ontwikkelingspeil van zijn tijd, aan de openbare meening. Ik schrijf den langen duur der roomsche en protestantsche kerken toe aan het *stelsel van verkiezing* (door bisschoppen, kardinalen, kerkeraden enz.) Wat is er van het werk der despoten overeind blijven staan? Een maatschappij is een organisme, gelijk een plant of dier en wordt dus niet verbeterd door bijlslagen. Damas kan in Anatole Leroy—Beaulieu's boek over Rusland lezen dat het driftige van tsaar Peter's arbeid een vierledig gebrek voor Rusland had: een zedelijk, een verstandelijk, een maatschappelijk en een politiek kwaad. Van elke dezer vier zijden beschouwd, heeft de door Peter opgedrongene beschaving betreurenswaarde gevolgen gehad, die nog voor een groot deel gevoeld worden in het lijden en de onzekerheid van het Rusland onzer dagen.

Op elke geweldige werking volgt een hevige terugwerking. Wel heeft Napoleon I, gelijk een *Robespierre*

te paard (volgens het woord van mevr. De Stael) willekeurig eenige beginselen der omwenteling toegepast in Europa, maar de toepassing werd gevolgd door het congres van Weenen (een rooverbende), het heilig verbond, de dwingelandij van Metternich en andere behoudsmannen, het geknoei van Guizot en Lodewijk Filips, de politieke duisternis van 1815—1848, enz. De vrijste, gelukkigste staten van Europa zijn die, waar de vrije, zelfbewuste samenwerking van al de burgers het minst werd belemmerd, zooals b.v. Zwitserland. En de meer dan vijfhonderdjarige duur der Helvetische republiek mag gesteld worden tegenover de kortstondigheid der regeering van de Napoleons.

Ik heb nu het ongerijmde van »verlicht despotisme" aangetoond. Damas herinnert mij eene dame aan het hof van Prins Willem V, die op de vraag: »Wie is die vreemdeling? ten antwoord gaf: »Ik ken hem niet, maar hij zal wel tot onze partij behooren, want hij is zoo dom."

De baron van Hogendorp trachte zich te oefenen in het denken alvorens op te treden als voorlichter, en zoo hij daartoe denkkracht mist, leze hij ten minste eenige denkende staatkundige schrijvers, alvorens op te treden als staatkundig geneesheer.

Hij is nog zeer onwetend in de geschiedenis ondanks zijn lidmaatschap van het Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Kent hij den die der Polen niet? Zij leefden in den bloeitijd van het »verlicht despotisme". Zij waren omringd van verlichte despoten. Zij hadden ze slechts voor het grijpen. Zij waren verdeeld door partijschappen gelijk Lohman [1]), »liever het vaderland ten verderve gevoerd dan toegegeven aan een enkel verlangen der tegenpartij! Zij riepen de tusschenkomst in van Frederik den Groote, Catharina de Groote, enz. De verlichte despoten lieten zich niet lang bidden. En wat was het

---

1) Deze heer Lohman, die het land in rep en roer brengt om onze onderwijswetten, vond het schandelijk dat zeker Nederlander zijn kind in Zwitserland deed onderwijzen, daar, volgens hem, nergens het onderwijs zoo goed is als in Nederland. — Waarom bestrijdt gij het dan?" — »O, dat is politiek" luidde zijn antwoord.

gevolg? Polen werd voor altijd van de wereldkaart geschrapt. Het zucht nu onder den scepter van Alexander III, Bismarck en Frans Jozef. Ziedaar het lot, Nederland! dat baron Van Hogendorp u toewenscht.

En die man doet het voorkomen alsof hij doorvoed is van den geest onzer vaderen! Is dat de vrucht van uwe Vondelstudiën? Dan zijn die afstammelingen der Geuzen in Zuid-Afrika minder ontaard, al doen zij minder aan sierlijk Hollandsch, zij riepen niet om een verlicht despotisme maar grepen naar hunne buksen en schoten de Engelschen van Langnek en Spitskop dood. Is de geest van Damas de geest van ons Hof? Onze stadhouder Willem III wilde liever sneuvelen in de laatste schans dan zijn land prijs te geven aan den verlichten despoot Lodewijk XIV.

Ik begrijp dat een zwaar beproefd volk, gelijk de Franschen in de laatste dagen der vorige eeuw, een verlicht despoot duldt. Maar juist hunne ondervinding moest de oogen openen aan ons, die veel minder te lijden hebben. Zoo men de geschriften van ware liberalen, gelijk mevrouw de Rémusat en den hertog Victor de Broglie, gelooven mag, waren de Franschen blijde over Napoleons staatsgreep. Mozart hief een lofrede aan op den held, die Frankrijk rust schonk. Aanvankelijk verborg deze zijn wolfshuid. Maar spoedig legde hij zijne schaapsvacht af. Hij liet zich wel kiezen tot lid van het Instituut, maar verbande moedige geesten, gelijk mevrouw de Stael.

Hij paste wel enkele nieuwe beginselen toe, maar haalde de foltertuigen van het barbaarsch verleden voor den dag en deed Pichegru in de gevangenis bezwijken aan pijnigingen (zie Fauriel). Hij beweerde verheven te zijn boven de wetten der zedelijkheid. Hij kostte aan een paar millioen medemenschen het leven. Hij liet Frankrijk knotten en bezetten door den vreemdeling. Hij maakte zich zoo verfoeid, dat hij op zijne reis naar Elba, om aan de woede van het volk te ontsnappen, zich onkenbaar trachtte te maken in een Oostenrijksche monteering, het kleed van den veroveraar, van den erfvijand (Marcellin Pellet.)

De Franschen waren te verontschuldigen. Zij hadden

de beproeving van het verraad door het Hof, van het verraad der uitgewekenen, van Robespiere's schrikbewind, van een oorlog tegen geheel Europa, van geldgebrek en hongersnood, van burgeroorlog doorstaan. Maar Damas heeft zoover ik weet van al die beproevingen niets te lijden gehad. Dat hij walgt van onze kamers, is zeér natuurlijk. Maar ons parlementarisme is een karikatuur. Wij worden bestuurd door de vertegenwoordigers van honderdduizend gegoeden, die bedorven werden door geld, macht en invloed, en alle karakter, alle geweten, alle offervaardigheid, ja alle eer verloren hebben. Chateaubriand zeide eens: »Zoo de eer nergens meer een toevlucht vond, zoude zij die zoeken onder het Fransche vaandel.» Zij zoude verkeerd doen met ze te zoeken onder ons vaandel. Wij hebben in de wetgevende Macht meer dan een half dozijn zoogenaamde mannen van eer, maar zij wedijveren met de anderen in het bestelen van de Insulinden, in het uitzuigen onzer mingegoeden, in hulde aan een gehuurden moordenaar. Bah!

Laat Nederland de proef nemen met de burgers, die tot heden uitgesloten waren van het kiesrecht en met instellingen, gelijk de Zwitsersche. Mislukt deze proef evenzeer als de proef met de verlichte despoten, dan blijft er geen anderen weg over dan de anarchie. De onnoozele Damas laadde koren op den molen der anarchisten!!

Ik heb u vroeger, lezer! den Baron Van Dedem doen kennen en nu Baron Van Hogendorp. Welk een adel!

En hoevele hoogepriesters der openbare meening hebben in de groote bladen verzet aangeteekend tegen dat laf geroep om een verlicht despoot? Niet één. Meen niet, dat zulke denkbeelden onschuldig zijn. Let op Duitschland. Het bewierookte Ranke, den geschiedschrijver van de macht, dat zelfs Frederiks trouwelooze verovering van Silezië niet durfde brandmerken; Mommsen, die elk klein volk dat zijn onafhankelijkheid verdedigde aan kleinachting prijsgaf; Treitschke, den hielenlekker en Droysen, den vervalscher der geschiedenis. En nu ligt het vertrapt onder den voet van Bismarck.

Keeren wij terug tot ons uitgangspant. Ook ik betreur de verkiezing tot kamerlid van Heldt, niet omdat hij meubelmaker is, maar omdat hij karakter mist en terstond na zijne verkiezing een *„heer"* wilde worden. Zoo de kranten niet liegen, werd hij op het Binnenhof met minachting ontvangen door het rijk geworden kanalje, dat tegenover de arbeiders een houding aanneemt als vóór 1789 het hofkanalje tegenover den derden stand. In plaats van op zijn achterste pooten te gaan staan tegenover die ploertige uitzuigers, trachtte hij hun te behagen door Indië te gaan uitzuigen en zijne goedkeurende stem te geven aan de Indische begrooting. De vertegenwoordiger der onderdrukte werklieden werd de onderdrukker van lijfeigenen. Natuurlijk daalde hij nu meer in de achting zijner medeleden.

Waarop verheft zich de bezittende klasse tegenover de onterfden van het lot? Op haar hart? Ik heb reeds gesproken van de ongeëvenaarde zelfopoffering der vijf mannen uit het volk, die de een na den ander, in een gloeienden oven sprongen om elkander te redden. De geldmannen zijn zuiniger met offervaardigheid.

Onderscheiden de meest geziene standen zich door karakter en fierheid van de andere? Ach, neen! Wel is waar vindt men ook onder deze laatsten velen die te onderdanig zijn jegens hun „baas", maar het brood van de arme menschen en van hun gezin hangt er dikwijls van af. En kruipen de minder afhankelijke winkeliers, makelaars, boekhouders minder voor hun „patroon?" Kan men zich iets meer vernederends denken dan de strijkages en vleierijen van ambtenaren en officieren voor ministers en koningen? Neem, bij voorbeeld, de advertentie, die zoo dikwijls in monarchien door de kranten wordt opgenomen: „De koning of Minister van dit of dat departement zal morgen om één uur audiëntie verleenen. Wat wil dit anders zeggen dan dat hij alle „fatsoendelijke" bedelaars, kruipers en klaploopers zal ontvangen, mits zij gekleed zijn in zwarten rok en witte das? In Zwitserland wordt nooit het publiek beleedigd door zulk een schouwspel.

In welke monarchie hebben de hoogste standen zelfgevoel genoeg bewaard?

Onze eeuw heeft een vorst gekend dien ik u schetsen zal. Uit de hulde hem gebracht kunt gij de fierheid van de groote wereld kennen.

Volgens een zeker koopman was hij de *grootste ploert* van zijn rijk. Een der „vertegenwoordigers" van zijn volk noemde hem *een gorilla*. Hij vloekte als een huurkoetsier, zelfs in het openbaar tegen generaals, die voor hunne troep stonden. Hij beleedigde op de grofste wijze oude admiraals, die zijn vader eervol en trouw gediend hadden. Hij hield een zijner gezanten aan een officieel diner voor den gek, alsof het een *clown* uit een spel was. De gezant vroeg zijn ontslag. De raadgevers van den vorst brachten dezen zijn ongelijk onder het oog. „Goed! ik zal hem voldoening geven en hem daartoe noodigen aan een tweede diner." Bij dit tweede diner maakte hij het nog bonter dan bij het eerste.

Op zekeren dag ging hij, begeleid van zijne adjudanten, naar zijne gemalin, die hem wachtte, omringd van hare hofdames. Deze vorstin was, volgens Von Humboldt, die veel aan de hoven verkeerd had, eene der meest gedistingeerde van Europa. Nauwlijks was de vorst binnen of hij voegde haar toe: „kanalje" en ging weer heen.

Ofschoon hij vorst, echtgenoot en vader was, bezocht hij op zekeren avond een bordeel zijner hofstad. Zijne vrouw, daarvan verwittigd, zond hem daar, voor zijn straf, een gala-rijtuig, bespannen met zes paarden.

Hij had dezelfde maîtres als zijn zoon. Deze vond eens bij haar een sigarenkoker, dien zijne moeder zijn vader had geschonken, en bracht het aandenken weder naar huis.

Aan een andere maîtres schonk onze held een zeldzaam snoer paarlen, dat aan zijne moeder behoord had. Men kon de bijzit daarmede getooid zien in den schouwburg.

Tegen hoogleeraren eener inrichting, waarvan hij beschermheer was en met wie hij eens een verschil van meening had, trok hij zijn degen.

Een zijner kamerheeren gaf hij een schop, omdat deze gerookt had.

Een zijner adjudanten of ordonnans-officieren moest

op zekeren dag naar Parijs en werd door de vorstin verzocht zich te belasten met het overbrengen van een kostbaar pakje. De vorst, die zijne echtgenoote naar zich zelven beoordeelde, dacht aan overspel en noodigde den officier uit tot een wandelrit. Nauwelijks was hij buiten de residentie, of hij voegde hem toe, in kazernetaal, te gemeen om hier woordelijk te worden teruggegeven:

— „Jij slaapt met mijn vrouw."

De officier nam natuurlijk zijn ontslag.

Hij was meestal dronken, zelfs bij intochten, als hij verwelkomd werd door burgemeesters met toespraken, die hij onbeantwoord moest laten wegens tijdelijke verstandsbeneveling.

Aanvankelijk had hij ministers, die ten minste iets beduidden, maar wegens hunnen ernst stak hij den draak met hen onder zijne hofrekels. Ten laatste had hij dan ook geen andere raadgevers dan beginselloozen.

Een zijner eerste ministers wilde hij zelfs te lijf, zoodat deze zich in staat van tegenweer moest stellen.

De meeste vorsten van Europa vermeden op hunne reizen een ontmoeting met onzen gorilla. En men weet toch genoeg dat deze heeren al zeer weinig recht hebben den neus op te trekken over anderen.

Onze ploert mishandelde zelfs zijne echtgenoote. Op zekeren dag stoof hij driftig, na zulk een tooneel *à la* Sganarelle, uit haar kamer en zag den gouverneur van zijn zoon in den corridor op en neer wandelen. Hem zonder grond verdenkende van beluistering, wierp hij hem op den grond en trapte hem de borst in.

Zijn eenige staatszorg bestond in het ontwerpen van schouderweren voor het leger. Hij wilde zelfs een gedeelte van zijn grondgebied verkoopen aan een andere mogendheid, maar werd daarin verhinderd door een derde.

In het buitenland was hij nog teugelloozer. Te L. waggelde hij dronken over straat en liep gevaar door de glasruit van een bazaar te rollen. Te V. deed hij op klaarlichten dag de vuilste sletten in het logement komen, waar hij zijn intrek had genomen. De villa A.

bevolkte hij met veile meiden. Te C. in het hotel R. vertoonde hij zich naakt als een zwijn in den tuin, terwijl dames voorbij kwamen. Een Yankee, die met zijn vrouw en dochters in dezelfde plaats gelogeerd was, dreigde hem voor zijn raap te blazen, zoo hij zich niet behoorlijk kleedde en klaagde hem aan bij de politie wegens „aanslag tegen de zeden." Hij werd gedagvaard, maar antwoordde dat hij „onschendbaar" was en heesch toen boven zijn logement de vlag van zijn land, die met roem gewapperd had op alle zeeën en nu moest dienen tot bescherming der bestaliteiten van dezen mandril. Hij noodigde daar ook dr. M. een achtenswaard geneesheer, tot een middagmaal. Onze eskulaap verscheen deftig in zwarten rok en witte das. De vorstelijke gastheer was gedoken in een vuil wijd lakensch vest *(vareuse)* en begon met vuile taal:

„Gijlieden, doktoren, hebt toch een lekker baantje. Gij komt bij alle vrouwen en kunt overal uw vinger in steken."

De geneesheer antwoordde dat hij niet gekomen was om smeerlapperij te hooren, nam zijn hoed en vertrok.

Een anderen dag ging de dorstige vorst bij een fotograaf. Op de vraag, wat hij drinken wilde, antwoordde hij: „champagne", zwelgde daarvan met zijn adjudant en liet zijn gastheer toezien.

Zoo heer, zoo knecht! Een zijner adjudanten logeerde in het hotel L., naast het hotel R. van den vorst. Eenige dagen vóór zijn vertrek zeide hij tot de logementhouderes: „Ik heb zulke lekkere Gruyère-kaas bij u gegeten en zulk lekker *Kirschwasser* bij u gedronken; ik zou wel een dozijn kazen en een dozijn flesschen mede naar huis willen nemen." Mevrouw L. deed haar best om puike hoedanigheid te bezorgen, maar toen zij daarvan de rekening aanbood, kreeg zij ten antwoord: „Ik heb zoo lang bij u gelogeerd, dat gij mij dat wel kunt geven geven als fooi (*pour la bonne main.*)

Onze vorst heette ook een beschermer van „de schoone kunsten." Op zekeren dag zag hij in een bazaar schilderwerk op porselein,

— Wie heeft dat gemaakt?

— Mejuffrouw R . . . . d.

De kunstenares werd ontboden. Hare oogen en ander natuurschoon wekten den „kunstzin" van onzen Maecenas, die haren vader deed komen en hem aanbood zich te belasten met de zorg voor hare verdere ontwikkeling. De papa was een man, rijker aan talent dan aan geld, en deed de eerste oogenblikken denken aan het versje van Béranger:

Ah monsieur le Sénateur
Quel honneur! quel honneur!

Maar eenigszins bekend met het begrip, door den vorst gekoesterd omtrent kunst en schoonheid, waagde hij het te vragen wat het lot zijner dochter zoude zijn na voltooiing van de artistieke opvoeding.

— Wel, ik zal haar verbinden aan den schouwburg van mijn hofstad.

Papa maakte bezwaar.

— Wel, als ik voor haar betaald heb, zal ik toch wel met haar kunnen doen wat ik wil.

De Maecenas bleef nuchter van zijn boutje.

Wellust en wreedheid gaan meestal samen. De vorst schraapte honderdduizenden guldens bijeen, zonder hart voor zooveel arme onderdanen. Wel had hij zorg voor zijne paarden, maar de berooide schatkist van den Staat moest de schatten betalen, die op een paleis geleken.

Voor dezen gekroonden aap bogen ministers, generaals, admiraals, rechters, predikanten enz. als knipmessen. Zij hadden altijd den mond vol van geliefd stamhuis, geëerbiedigd hoofd, enz., zelfs de vromen, ondanks hun tekst: „Men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen." De zoogenaamde volksvertegenwoordigers, die een ledepop van hem maakten, huldigen hem als een model-vorst. Alleen *het werkvolk* durfde zijn afkeer toonen. Dat volk, vroeger een der rustigste van Europa, gaf luide zijn ontevredenheid te kennen. Zijn schrijvers werden vervolgd. Zelfs na hunnen dood werd hun rust niet gespaard.

Ook dit volk werd meegesleept door de groote socialistische beweging. De fabriekslaven deden hun ketenen rammelen. Het geweten der bevoorrechten begon te popelen. In plaats van het onrecht te herstellen, peins-

den zij op nieuwe kluisners. De vonnissen der rechters herinnerden de dichtregelen van La Fontaine: „Naar mate gij machtig of ellendig zijt, zullen de hofvonnissen u wit of zwart maken."

Gelukkig was er een „*Hooge Rechtbank*", bestaande uit onafhankelijke mannen. Zij maakte aan de ergerlijke drukpersvervolgingen een einde. Nauwelijks had een redacteur zich op haar beroepen van een door kruipende voorkomendheid ingegeven vonnis, of zij deed haar plicht en vernietigde het met de volgende woorden:

„Overwegende dat een goed vorst niet beleedigd kan worden door woorden, hoe onbetamelijk ook, maar dat een goed volk beleedigd wordt door aanhoudende onbetamelijke daden van zijn vorst;

„Overwegende dat een staat de prooi wordt van ordeloosheid of vreemde dwinglandij, als de handhaving van de wetten wordt ondermijnd door partijdrift of oogendienarij;

„Overwegende, dat, als het rechtsgevoel van een volk te vergeefs een toevlucht zoekt bij de beschaafdste standen en zelfs bij de lagere rechtbanken, het die moet vinden bij de hoogste rechtbank, —

„Spreekt den aangeklaagde vrij."

Wel is waar onderscheiden de gegoeden zich van de armen door meer kennis, maar dat is niet meer een verdienste. Zij hebben slechts de moeite, geboren te worden. Daarna vinden zij ruimschoots middelen voor onderricht. De armen daarentegen moeten worstelen. Zij hebben weinig geld voor scholen. En op deze onrechtvaardigheid van het lot stapelt de regeering die van uit de staatskas bij te dragen (in Nederland aan drie rijks-universiteiten) voor de opleiding van de zonen der rijken tot bijbel-uitleggers of volk-verdommers, rechters of fabrikanten van dieven en moordenaars (lord Coleridge, zelf opperrechter, noemde de rechtbanken „fabrieken van dieven en moordenaars"), advokaten of lieden die voor geld heden wit noemen wat zij gisteren zwart heetten en door hunne haarkloverijen en spitsvondigheden het besturen bijna onmoog'lijk maken (de Fransche omwenteling mislukte, onder andere redenen, omdat er op 1200 leden der grondwetgevende verga-

dering meer dan 700 rechtsgeleerden waren), maar de arme vindt niet in gelijke mate staatsscholen om zijn zoons te vormen tot draaiers, gieters, schrijnwerkers, enz. Reeds Bernard de Palissy, een der schoonste geniën maar behoeftig, erkende: »De armoede belet de goede lieden vooruit te komen." Hoe moet het dan wel zijn in onze eeuw voor minder genialen, nu de kloof tusschen weelde en gebrek veel wijder is dan vóór drie eeuwen! Aan aanleg ontbreekt het den mingegoeden niet. De hersens van een George Stephenson, den smid, die een stoomwagen ontwierp, waren zeker niet minder fijn bewerktuigd dan die van een Comte of een Herbert Spencer.

Het eenige, waarop de groote wereld zich dus met recht schijnt te kunnen verhoovaardigen zijn hare *fijne manieren*. Ik acht deze in 't geheel niet gering, mits zij zijn: 1e. oprecht; 2e aangeboren, niet aangeleerd. Aan de oprechtheid ontbreekt veel. Het is:

Van voren lekken,
Van achteren nekken.

Bij een bezoek is men allerliefst. »O, mevrouw! wat wordt uw dochtertje een beeldje! En wat hebben wij met plezier gehoord, dat uw zoon zulk een schitterend examen heeft afgelegd," enz. Maar nauwlijks is mevrouw weg, of de ware aard, de wangunst, verraadt zich: »Wat heeft dat malle schepsel een pretentie! En waarop? Haar grootvader had een affaire in kapotjassen, haar grootmoeder was een buitenbeentje van Willem I en een liefje van den minister van oorlog om de leveranties van het leger te krijgen. Zij hebben hun adel gekocht. Zoo zou ik ook aan 't hof kunnen komen" enz.

Men leest wel in de boeken over fijne *causeries* van mejuffrouw de l'Espinasse, mevrouw Du Deffand, enz. maar ach! dat zijn witte raven, vooral buiten Frankrijk.

En de fijne manieren moeten aangeboren zijn, niet aangeleerd, dus ontspruiten uit goedheid, kieschheid, zelfgevoel. En deze deugden worden onder het volk niet minder aangetroffen dan onder de grooten. Ieder kent Femke en Woutertje. Zie daarentegen koning Gorilla, dien ik hier schetste. Als hij nuchter was, wist hij een zeer mooie buiging te maken voor zijn vrouw,

gelijk een dansmeester, maar binnenskamers ranselde hij haar, wat zelfs de ruwste werkman niet doen zal, zoo hij welgeaard is. Ik zal in eenige voorbeelden de manieren van de Fransche en Engelsche hoven der twee laatste eeuwen doen kennen, maar wensch vooral iets te zeggen over een onderwerp, dat dikwijls de pers bezig houdt: »de goede en slechte manieren der dagbladen."

Recht voor Allen, *Le Révolté*, *Die Freiheit*, *Der Sozialdemokrat*, enz. heeten »gemeene bladen". *Le Figaro*, het *Dagblad van 's Gravenhage*, de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, het *Handelsblad*, enz. heeten zeer fatsoenlijk. De eersten zeggen ronduit, dat exploitatie van den medemensch diefstal is, dat de wetgevers uitzuigers zijn, dat de beroofden het gestolene moeten hernemen. Heel ruw! Het *Dagblad*, de hofkrant, heeft een afkeer van zulke beginselen en zulke taal. Maar het is veel onzedelijker. Toen het aanbeval, in de dagen van het Indisch batig slot, de Javanen te bestelen, sprak het van den *nauwen band* (lees: het worgkoord), dat Nederland hechtte aan Insulinde, van de éénheid van moederland en kolonie, van de solidariteit, die ons de verplichting oplegde, de overzeesche bezitting te hulp te komen, wanneer voor haar de kwade jaren zouden zijn aangebroken. En nu werkelijk die kwade jaren dáár zijn en een inkomstenbelasting het uitgemergelde Java eenigszins in het leven zou kunnen houden, noemt het die belasting *odieus*, een inquisitie, een aanranding van de vrijheid, enz.

Eveneens de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Nu eenige weldenkenden Indië op de been willen houden door offers van de kiezers, roemt zij in den aarts-uitzuiger Sprenger Van Eyk de *gezonde beginselen*, die altijd moeten voorzitten bij *de zorg voor de economische belangen van Nederland en Indië*. Deze uitdrukking heeft een sterken familietrek gemeen met een schrijven van den vroegeren minister van koloniën Fransen Van de Putte, waarin hij den aanstaanden Indischen ambtenaren aanbeval: »de studie van de economische verhouding tusschen Nederland en Indië."

De advocaat en redacteur des Amorie van der Hoe-

ven, die toen de zaak van Indië nog niet verloochend had, spotte in het *Bataviaasch Handelsblad* met die Farizeesche inkleeding der staatkunde van roof en diefstal.

Tusschen de twee soorten van dagbladen bestaat hetzelfde verschil als tusschen den bijbel en de Fransche romans. In *Genesis* zal men bijvoorbeeld lezen:

»Hij ging tot haar in." Dit is zeker een zeer gedecolleteerde uitdrukking, die men niet zal hooren aan hoven of in *salons*, waar de heeren toch zeer belust zijn op het zien van gedecolleteerde dames. Maar het lezen van den bijbel heeft nog nooit een vrouw met een rein hart tot onreine gedachten gebracht. Daarentegen vindt gij in de romans van George Sand, Flaubert enz., sierlijke beschrijvingen van lippen, die tot kussen noodigen, van malsche boezems, van fraai gevormde beenen en dergelijke lekkernijen, die zestien-jarige lezers en lezeressen *»zoo raar"* maken. Daarom geef ik verre weg de voorkeur aan *Recht voor Allen* boven ons hofblad.

Tusschen de twee soorten van bladen bestaat ook een gelijk onderscheid als tusschen den oorlog en de diplomatie. Wat »diplomatie" is, kunt gij leeren uit een liedje van den almanak van *Uilenspiegel*, wel bekend aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. De oorlog, wat zeg ik? ja zelfs de ruwste wreedheid is minder afkeerwekkend dan de diplomatie. Het monster Bismarck, de brandlucht der Tuilerieen trachtende op te snuiven, of duldende dat zijn kreatuur Busch de onmenschelijke woorden van mevrouw Bismarck drukt: »Ik wou dat alle Franschen wierden uitgeroeid, tot zelfs den jongsten zuigeling" is minder afschuwelijk dan Bismarck te Franzenbad den vorst van Bulgarije opofferende of Bismarck in veile kranten Frankrijk beleedigende en Engeland aanhitsende. Als hij te Varzin hoofdartikelen ontwerpt doet hij denken aan Alexander Verhuell's plaat: *Een sluipmoordenaar!*

Ach, rijken! weest toch niet onnoozel genoeg te schelden op de socialistische en anarchistische bladen. Al hunne stellingen hebt gij zonder een woord tegenspraak aangenomen, toen zij, in andere vormen uitgesproken werden door Taine, Rossi, Quinet, Michelet, Laboulaye, Courier, Comte, Herbert Spencer, Multatuli

en anderen. En nu de volksvrienden dat edel metaal als pasmunt brengen onder het volk en in ongekunstelde taal doen begrijpen, dat gij ploertig kanailje zijt, dat het parlementarisme de bondgenoot is van het banditisme, nu schrikt gij. De geschiedenis herhaalt zich weer. In het laatst der vorige eeuw juichten eveneens de edelen en priesters een Montesquieu, een Diderot, een Voltaire, een Rousseau toe of lachten om de aardigheden van Beaumarchais, als zij het depotisme, de ongelijkheid en het kerkgeloof aanvielen. Maar toen Camille Desmoulins, Marat en Hébert dezelfde beginselen verkondigden in vliegende blaadjes voor het volk, lachten zij niet meer. Zij hadden berouw over hunne toejuichingen, maar het was te laat. En onder het schrikbewind vielen hunne hoofden op het schavot.

Zoo zal het weer gaan. Nog is het tijd de omwenteling waarvan men den donder reeds hoort naderen, te voorkomen door offers. Maar gij smaalt liever op het volk, in plaats van zijne lankmoedigheid te roemen. Gij peinst op nieuwe dwangwetten. Het zij zoo! Wie niet hooren wil, moet voelen. Gij hebt door uw schraapzucht wind gezaaid, gij zult storm oogsten.

Ik heb u, lezer, koning **Gorilla** geschetst. Dit beeld, hoe terugstuitend ook, is vermoedelijk slechts een flauw schaduwbeeld van het werkelijke wezen. Immers men leert ze eerst kennen lang na hunnen dood. Bij hun leven trachten hunne dienaren het publiek op den dwaalweg te leiden. Slechts langzaam breekt het licht door. Zoo vernam ik eerst vóór eenige dagen een nieuwen trek van den gekroonden aap. Buiten zijn land wilde hij doorgaan voor een god en dus bediend worden door nimfen, want hij was «zeer vernikkerd» (om een officieele uitdrukking van den gouverneur-generaal Ryklof van Goens te bezigen) op maagdelijnen. Zijn stierenaard deed hem gelijken op den God Apis. Hij deed dus nimfen opsporen en uitkiezen. Mevrouw P . . . d, te C, zag daarin eene toekomst voor hare dochter. Zij had gehoord dat de vorst behoorde tot een kerksch, bijbelsch, theologiseerend volk. Zij verbeeldde zich dus dat hare dochter hem zou moeten voorlezen uit de bergrede: «Zalig zijn de reinen van harte, want zij zullen god zien,» of uit

Paulus' *Brieven* over de toovermacht van Christus' kruis. Maar het gold hier een ander kruis. De nimf moest den afgeleefden god telkens na zijn bad in zijn kruis kittelen om zijn bijna uitgebluschten mandril-aard weder te doen ontvonken. Moeder P... d, bijtijds ingelicht, zag van het «goddelijk» eerbetoon af. Maar zij rilde van afgrijzen bij de gedachte aan de beleediging, waaraan haar onbedorven, met zorg en liefde opgevoed kind had blootgestaan. Zij, eene christelijke en republikeinsche vrouw, en anderen voelden afkeer opwellen van de bloem eener natie, die hulde bewees aan zulk een ondier; van predikanten die god elken Zondag smeekten om zijn kostelijk behoud; van officieren of «mannen van eer», die zich vrijwillig verlaagden tot adjudantendienst bij zulk een «vuilbuik»; van vaders, die bedelden om plaatsing van een zoon in het kabinet van dien verderver; van rechters, die, in naam van dezen straffeloozen moordenaar, minder onschuldige medeburgers veroordeelden tot gevangenis; van dichters, verrotte volksvertegendigers en hoogepriesters der openbare meening, die hun wierookkelken aan stukken sloegen op den rooden neus van dat zwijn.

Dewijl de geschiedenis der hoven van onzen tijd nog onvolledig bekend is, zal ik iets van die der tweede helft van de achttiende eeuw en de eerste helft der negentiende eeuw schetsen. Verbeeld u niet, dat de fijne manieren of kieschheid veel zijn toegenomen. Een van de machtigste potentaten onzer dagen b. v. deelde een geheime ziekte mede aan zijne vrouw, Napoleon I aan zijne zuster Pauline (zie *Wetenschappelijke Bladen* van 1 November 1886.) Gij ziet, beterschap bestaat er niet. Integendeel. Ik zal mij bij voorkeur tot Frankrijk bepalen, dewijl dit land den toon geeft voor goede manieren.

Men zij echter in het beoordeelen van de vorsten niet *te* streng. Salomo zeide terecht: «Het koningschap is eene schadelijke instelling.» De koningen worden bedorven door vleierij, macht en geld. Hunne schandalen worden b. v. niet gepleegd door Zwitsersche regenten. Is een mondig volk te laf voor de republiek, zoo verdient het te boeten voor zijne lafheid.

In de tweede helft der vorige eeuw regeerde over Frankrijk de beruchte Lodewijk XV. Hij had met koning **Gorilla** gemeen, dat hij in den beginne zeer geliefd was, maar allengskens walging wekte door zijne eigene zedeloosheid en door de gewetenloosheid zijner ministers. Beiden bereidden een omwenteling voor. De kleine soupers van Lodewijk zijn bekend. Minder bekend zijn de *Chroniques de l'Oeil-de-Boeuf*, geschreven door eene abdis. Deze deelt omtrent een dezer soupers de volgende geschiedenis mede. Onder de genoodigden was eene prinses, wier echtgenoot zich overgaf aan tegennatuurlijke ontucht. Zij was dus niet huiselijk, niet zeer gehecht aan haar «haardstede», gelijk de *N. Rott. Courant* zou zeggen. Gedurende een der kleine soupers bij den koning ontsnapte, terwijl zij een brok in den mond stak, aan haren bilkrater een ontploffing van ingewands-gassen. In plaats van zich te houden alsof hij niets gehoord had, begon zijne koninklijke majesteit, blijkbaar gewend aan zulke tafelmuziek, hartelijk te lachen. Hij legde aan de prinses tot boete op, naar aanleiding van dat «ongelukje», een versje van vier regelen voor de vuist te maken, een talent waarin zij sterk heette te zijn. De boeteling, ook in de wol geverfd, stak terstond van wal:

O zachte lentewind, die uit mijn billen rolde,
Vlieg, vlieg den neus mijns echtvriends te gemoet;
Betuig hem de overmaat van mijne teed're liefde,
En zeg mij wat hij heeft gevoeld.

Volgens dezelfde abdis was de hertogin de Penthièvres, grootmoeder van koning Lodewijk Filips, verliefd op dieren. De geestelijke zuster drukt dit aldus uit: «zij strekte hare lusten uit buiten de grenzen van het menschdom.» Op zekeren dag op haar balkon staande, zag de hertogin voor haar deur een fraaien hengst, die geil werd door het voorbijgaan van een merrie. De hertogin lorgneerde zijn aanhangsel en zeide tot een harer hofdames: «Hoe jammer dat zulk een mooi dier zulke harde beenen heeft.»

Maar misschien zal een kritikus mij tegenwerpen dat die abdis onder de geschiedschrijvers geen onbetwist gezag heeft. Best, professor, ik zal u van beter laken een gelijk pak maken.

De markiezin de Balleroy bracht haar leven door op een buitenplaats ver van Parijs en verveelde zich daar doodelijk. Om afleiding te hebben, verzocht zij haar vrienden in de hoofdstad, haar nieuwtjes te schrijven. Onder de vrienden behoorde ook de minister markies d' Argenson, aan het hof om zijn naïef vertrouwen in rechtvaardigheid *la bête* genoemd. Die brieven hebben veel waarde, want zij waren niet voor openbaarheid bestemd. Ik zal er slechts het volgende uit een brief van Argenson van aanhalen. Daaraan heeft men genoeg:

»Mevrouw de Gassé moest soupeeren met mevrouw de Nesle en mevrouw de Polignac. Mevrouw de Nesle had tot Galant den heer de Soubise, mevrouw de Polignac den hertog de Richelieu en zij den heer d'Estrée. Deze ontbrak op het *rendez-vous*; men had medelijden met haar. Mevrouw de Nesle bood, uit vrees dat zij niets te doen zou hebben, haren eersten lakel aan. De heer de Soubise zeide dat hij een zeer welgemaakten had, die wel verdiende gekozen te worden. Mevrouw de Polignac wilde volstrekt dat de hare er zijn deel van zou hebben en de heer de Richelieu maakte zich ook zeer warm voor de zaak, zoodat, bij wijze van mannelijke schikking, de arme, overigens krachtige vrouw, dien avond te doen had met vier lakeien.» (*Les correspondants de la marquise de Balleroy d'après les originaux inédits de la bibliothèque Mazarine, I, p. 189.*)

Gaan wij over tot Napoleon I.

Als consul had hij, ofschoon getrouwd, een minnehandel met de tooneelspeelster mejuffrouw George, voor wie hij eene kamer deed bereiden onder hetzelfde dak, waaronder zijne vrouw Josephine sliep.

Toen hij van deze gescheiden was, omdat zij hem geene kinderen baarde, wilde hij trouwen met een Russische prinses, maar de moeder van den Tsaar was tegen deze *mésalliance* met een procureurszoon. Napoleon had toen de onkieschheid om het zachtste woord te bezigen, door den hertog de Caulaincourt te doen weten, dat hij de prinses niet wilde, «omdat zij de regels nog niet gehad had!» (Lanfrey, *Histoire de Napoléon.*)

Later getrouwd met de Oostenrijksche Aartshertogin Maria Louise, wilde hij een schitterend hof hebben gelijk

de koningen. De toon zijner nieuwe edellieden, allen *parvenu's*, was vrij onbeschaafd, maar mevrouw Durand verhaalt in hare *Gedenkschriften*, dat de teruggekeerde uitgewekenen, graven en baronnen uit het koningschap, er zich het gemeenst gedroegen.

Napoleon leefde, volgens het getuigenis van zijn eerste vrouw en van mevrouw de Rémusat, met al zijne zusters. Pauline deed dat niet alleen uit wellust, maar ook uit slaafsche gehoorzaamheid. (*Wetenschappelijke Bladen, November 1886.*)

Bij Waterloo had Napoleon eene geheime ziekte, die misschien heeft bijgedragen tot zijne nederlaag, althans zij belette hem veel te paard te zitten. Op zijne reis naar Elba had hij ook reeds aan zulk een ziekte geleden en zich niet geschaamd in tegenwoordigheid van de gevolmachtigden der groote mogendheden daartegen geneesmiddelen in te nemen. (Louis Blanc, *Histoire de dix ans.)* Ja, hij besmette er zelfs op Elba zijn zuster Pauline mede, die gelijk zijne zuster Elise daar met hem leefde.

Wij zullen ons vergenoegen met hier een brief van 3 December 1884 (Archief van het Fransche Ministerie van Buitenlandsche zaken) weer te geven, de te rauwe uitdrukkingen weglatende, geschreven aan Talleyrand door den graaf de Jaucourt, naar aanleiding van korrespondenties uit Elba, onderschept door «het zwarte kabinet.»

»De nimf Pauline, wier naïveteit niet afneemt met de jaren (zij was toen vierendertig jaren oud) heeft geschreven aan twee kolonels, onder haar intieme vrienden: aan den eenen dat Bonaparte te jaloersch was, zoodat hij niet meer moet komen; aan den anderen dat hij zich haasten moet te komen; dat Bonaparte haar slechts over dag ziet na de prinses Walewska (moeder van den minister Walewski onder Napoleon III), en dat hij zich den geheelen avond en den geheelen nacht met haar zal kunnen bezighouden. Zij noemt haren doorluchtigen broeder «*den rotten oude*» en vraagt om twee flesschen rob van Boyveau Laffecteur» (tot genezing van hare «galante» ziekte). Deze brief werd het eerst openbaar gemaakt voor kolonel Jung, in zijne uitgaaf der *Gedenkschriften* van Lucien Bonaparte. Voor dat vuile monster heeft geheel Europa geknield.

Onlangs heeft het Weener archief stukken in het licht gegeven, waaruit blijkt dat de Generaal Gourgaud, die Napoleon naar Sint-Helena gevolgd was, zich jaloersch toonde, omdat deze zijne vrouw niet meer tot *maîtresse* wilde, maar de voorkeur gaf aan de vrouw van den generaal Bertrand of eene andere. Zij waren allen even kruipend. Ik zal nu het gordijn maar doen vallen.

Een „aanzienlijk" roover.

Gisteren ontving ik het telegrafisch bericht der veroordeeling van mijn vriend Domela Nieuwenhuis. Zij was vooruit te zien onder onze onzedelijke, censitaire wetgeving. Zij leert ons opnieuw, wat benauwde ellendige ziel onze grondwetgever Thorbecke was, door Buys *c. s.* geprezen als een «eminent» man. *Du gleichst dem Geist den du begreifst..*

Ik laat in het midden of er met onze wetgeving onafhankelijke rechters kunnen bestaan. Ik kan niet beslissen, of zij die Domela Nieuwenhuis vonnisten, aangegrepen waren geworden door socialistenvrees, dat is vrees voor het verlies van al het onrechtmatig verworven goed. Ik zeg *onrechtmatig*, want niemand heeft de stelling van Taine weerlegd, door hem uitgesproken vóór ruim twintig jaren: «Men brengt het slechts tot welvaart door eigen »arbeid. Zoo men het brengt tot rijkdom, heeft men dit te danken aan den arbeid van anderen.» Ieder rijkaard dankt dus zijn schatten aan diefstal, gepleegd hetzij bewust, hetzij onbewust, òf door hem zelven òf door zijne voorouders. Wel is niet alles geheel waar en zal er op den regel van Taine een enkele uitzondering te vinden zijn, maar in het algemeen zijn alle rijkaards willekeurig of onwillekeurig dieven.

Men begrijpt dus de blijdschap der tallooze Droogstoppels in Nederland over het vonnis dat D. N. voor een jaar van zijne vrijheid berooft. *Rira bien qui rira le dernier:* (Wie het laatst lacht, lacht het zoetst.) Dit vonnis zal vermoedelijk de maatschappelijke omwenteling in Nederland verhaasten, die nu spoediger zal volgen

op de maatschappelijke omwenteling in de Vereenigde Staten, Ierland, Engeland.

Het is een goed oogenblik om eens na te denken over den toestand in Nederland en over de maatregelen, te nemen nadat enkele wetgevers zullen zijn opgehangen geworden aan lantaarnpalen op het Binnen- en het Buitenhof — een lot dat gemakkelijk te voorspellen is, al is men geen profeet, gelijk Jesaja, Jeremia of Jonas.

De toestand wordt steeds slimmer, maar van poging tot verbetering geen spoor. Integendeel, het zelfbehagen der misvormers wordt steeds stuitender. Sinds eenigen tijd trachten hoflakeien of «hofrekels» ons volk te doen begrijpen, dat onder de begenadigden en kinderen-verkrachters onderscheid moet worden gemaakt tusschen de aanzienlijke en onaanzienlijke. Dewijl zij gezwegen hebben over de aanzienlijke roovers, zal ik straks die leemte aanvullen.

Met die ergerlijke onderscheiding stemmen natuurlijk onze «verrotte» Staten-Generaal in, ook b. v. Fransen Van de Putte, al antwoordde hij vroeger op de aanmerking der Tweede Kamer, dat hij den luitenant-generaal Van Swieten vervangen had als Rijkskommissaris bij de Indische Spoorwegmaatschappij door den kommies Van Soest, een zijner slippendragers: „Sinds de Fransche Omwenteling zijn al de Nederlanders gelijk."

Dezelfde Van de Putte, die na mr. W. K. Baron Van Dedem, meer dan eenig landgenoot het woord van Mirabeau tot Beaumarchais behoorde te behartigen: *Ne songez désormais qu à mériter d'être oublié* (denk voortaan niets anders dan te verdienen dat gij vergeten wordt), had de schaamteloosheid, onder den indruk van het doodbericht van generaal Demmeni, een der honderdduizenden slachtoffers zijner gewetenloosheid, in de Eerste Kamer een lofrede te houden op de overwinningen, die . . . . hij, Van de Putte, in zijn leven had behaald! En niemand spuwde hem in het gezicht. De bijna even gewetenlooze Sprenger Van Eyk bracht hem zelfs hulde wegens zijn «*diep gevoel*» en zijn «*innige overtuiging*»! Natuurlijk verloochende Van de Putte zijn waardigen vriend Van Rees, die nu door de krisis in den steek wordt gelaten en deed het voorkomen

alsof hij zich in dezen belangeloozen intrigant vergist had!

De reeds genoemde Van Dedem heeft zich aan het hoofd eener beweging gesteld voor de oprichting van van een standbeeld ter eere van Coen. Eindelijk schijnt dan toch de Nemesis voor Indië te waken. Grooter schande kon Coens nagedachtenis niet worden aangedaan. Het is opmerkelijk dat de «liberale Indische specialiteit» der Tweede Kamer door mij geschetst, o. a. in *Recht voor Allen* van 10 Sept j.l. zich zoo aangetrokken voelt door den huichelaar, den uitzuiger, den monopolist, den *moordenaar* Coen, die het ombrengen van duizenden inboorlingen, wegens hunnen afkeer van het monopolie, een «*spel*» en een «*guiterij*» noemde, terecht verdiend door die lieden, dewijl zij niet gereformeerd waren.

Vreezende, dat er niet genoeg ontaarden in Nederland zijn om voor het standbeeld van het monster Coen in te teekenen, heeft de commissie er den heer Schorer bij gesleept. Deze kommissaris des konings zal door zijn voorbeeld vele afhankelijke ambtenaren medesleepen. Gij zult zien, lezer! dat men dit gemeene kunstje in alle provinciën zal te baat nemen en daarna spreken van de geestdrift der Nederlanders, die hun groote mannen weten te eeren!

Èn in Nederland èn in Indië steeds harteloozer exploitatie van de onaanzienlijken. Hoe moet dit gedrag na de overwinning der aanstaande omwenteling gestraft worden? Natuurlijk in de eerste plaats met het terugnemen van de gestolene goederen der dieven. Vele Indische oudlandvoogden, oudsuikerkontraktanten, oudlandheeren enz., vele moederlandsche fabrikanten, kooplieden, bankiers, reeders en andere rijkaards zullen moeten afdokken, of gelijk Multatuli voorspelde in zijn *Nederland en Pruisen: rendre gorge*. Enkelen willen ook doodvonnissen. Ik ben daartegen. Vooreerst omdat ik de doodstraf in beginsel afkeur, want ieder mensch is voor verbetering vatbaar, zelfs een Van Dedem. Ten andere kan men zeggen: waar ieder schuldig is, is niemand schuldig. Maar het zal moeilijk zijn de misdadigsten aan de volkswraak te onttrekken. Multatuli wil tuchthuisstraf. Daar zelfs een orkaan aan wetten gehoorzaamt,

acht ik het mogelijk, reeds nu overeen te komen omtrent de perken, waarin men de omwenteling zal wenschen te houden. Het zal noodig zijn een voorbeeld te stellen, opdat een volgend geslacht eenigszins worde afgeschrikt van misbruik van gezag.

Ik stel dus voor, na bekrachtiging door het referendum, waaraan voortaan ieder en alles onderworpen blijft, alle wetgevers met uitzondering van Keuchenius, den eenigen die soms moed en karakter toonde, alle oud-ministers, met uitzondering van den «te braven» Uhlenbeck, alle Indische oudlandvoogden en regeeringsleden, de misdadigste uitzuigers en beroovers van Nederland en Indië en de misdadigste hoofdredacteurs te verbannen naar Indië. Daar kunnen zij overdag vechten tegen de «maradeurs» of «kwaadwilligen» onder aanvoering van Van de Putte, die altijd zoo dapper was met zijn mond. Zij kunnen alzoo hun begrip van nationaal eer- en plichtgevoel, waarvan zij zoo hoog opgeven in kranten en tijdschriften, toepassen. Als zij niet vechten, behooren zij koffie te planten, tegen een *jaarlijksch loon van drie centen*, gelijk zij dat deden uitkeeren aan de gedwongen koffieplanters van Adiredjo. Des avonds kunnen zij hun hart ophalen aan parlementarij en, getrouw aan hunne gewoonte, te spreken over zaken, waarvan zij niets weten, «algemeene beraadslagingen» houden over de mikroben der berri-berri en der cholera in den inhoud hunner ingewanden. Zij zullen niet anders mogen lezen dan de Parlementaire Redevoeringen van Van de Putte.

Een treffend voorbeeld van straffeloozen roof door een aanzienlijke leverde Prins Hendrik, die door zijn dood ontsnapt is aan het lot dat hij verdiende wegens zijn schandelijk gedrag als concessionaris voor de ontginning van de tinmijnen op Billiton.

De heer Van der Kemp, leeraar aan het gymnasium Willem III te Batavia, dus landdienaar, heeft onlangs den buitengewonen zedelijken moed gehad in een reeks *Billiton-Opstellen*, de landsregeering in Indië en Nederland te brandmerken wegens hare meineedige lafheid in het vullen der zakken van Prins Hendrik ten koste van Indië in het algemeen en van de arme bevolking

op Billiton in het bijzonder. De prins heeft tientallen van millioenen guldens achtergelaten, zonder te spreken van de millioenen, gevloeid in de zakken zijner medeconcessionarissen, baron Van Tuyl Van Serooskerken, Loudon, Van der Hucht, graaf Van Limburg Stirum, baron Van Pallandt, baron Fagel, ridder van Kattendyke en allerlei «aanzienlijken», over wie ik niet spreken zal, daar het tegenwoordig onvoorzichtig is, in Nederland de waarheid te zeggen. Ik wil niemand de voldoening gunnen mij naar de gevangenis te zien gaan. Ik zal dus gebruik maken van de eenige vrijheid, mij nog gelaten, namelijk de waarheid te zeggen over de dooden.

Is de koning hierover ontstemd, hij wijte het aan zijne raadslieden. Ook hij kan uitroepen: «God! bewaar mij voor mijn vrienden; ik heb aan mijn vijanden reeds meer dan genoeg."

De Indische Mail en *De Nieuwe Gids* hebben aan de Billiton-Maatschappij een opstel gewijd. Terecht noemt in het laatste tijdschrift de heer Buitendijk die Maatschappij een *kongsie*. De verachtelijkste Chineezen zouden niet vuiler de belangen der arme inlandsche bevolking hebben kunnen benadeelen dan de broeder des konings deed (zie ook De Waal, Onze Indische Finantiën.) Om hem ter wille te zijn, daalden de hoogste landsdienaren in Indië af tot de walgelijkste karakterloosheid.

De heer Buitendijk verwijt den heer Van der Kemp *moedeloosheid*, omdat deze sympathie betuigt voor die maatschappij. De Spanjaarden hebben een goede gewoonte: Zij zeggen niet: «dat is een moedig man», maar: «hij was in dien oogenblik moedig.»

Men weet dat zelfs de dappersten zwakke oogenblikken hebben. Dat is vooral het geval met den zoo zeldzamen moed. De heer Van der Kemp was inderdaad zwak, toen hij de maatschappij verontschuldigde, omdat Indië er niets beter aan toe zoude geweest zijn, zoo de millioenen gestolen waren geworden door de Staten-Generaal voor de moederlandsche kiezers. Maar hij verdient oneindig meer lof dan blaam, en ook de heer Buitendijk zelf was zwak, toen hij het leven van Prins Hendrik *„energiek, vlekkeloos en vruchtbaar* noemde. Daarover zal ik echter niet hard vallen, want

hij past op den prins het spreekwoord toe: dat de duivel altijd zijn gevoeg doet op den grootsten hoop. En een gunsteling des duivels kan onmogelijk een vlekkeloos man zijn. Hij herinnere zich ook Taine's woorden: Wie door anderer arbeid rijk wordt, is niet energiek, niet vlekkeloos.

Aan Keuchenius komt weder de eer toe aan de Billiton-schandalen paal en perk te hebben gesteld. In een volgend artikel zal ik in bijzonderheden mededeelen, hoe prins Hendrik zich en anderen verrijkte. Het zal misschien opwekken tot betere behartiging van de belangen der inboorlingen bij toekomstige mijn-ontginning. Thans wensch ik slechts te vragen: wie ontving als erfenis de door prins Hendrik zoo oneerlijk verworvene aandeelen? Een betrouwbaar vriend in Den Haag schreef mij: „de koning heeft zijne Billiton-aandeelen verkocht en goed ook, hoor!" Is dit waar? Zoude hij dan de koopsom niet in de Indische schatkist willen storten? Hij zeide eens op het Loo in een toast aan Indië: „Ver op de kaart, maar na aan het hart!" Ware het nog niet beter, zoo Indië na aan zijn beurs lag?

Ik zoude, gelijk ik reeds zeide, liever een levenden „aanzienlijken" roover aanvallen dan een dooden, maar heb goede redenen om dit niet te doen. Ik wensch niet in aanraking te komen met Nederlandsche rechterlijke ambtenaren. Toen ik in Indië wegens een dagblad-artikel voor den raad van justitie moest worden getrokken, sloeg de procureur-generaal, mr. W. Van Rappard voor, de wet ter zijde te stellen, daar ik zeker zou worden vrijgesproken, en mij dus administratief te ontslaan en te verbannen. Voor die opvatting van zijn eed werd hij beloond, door de ministers Van de Putte, Van Bosse en Van Lijnden, met bevordering en adeling. Sedert neem ik met Nederlandsche rechters geen proeven. In België heb ik niet geschroomd mij aan gevangenis bloot te stellen wegens beschuldiging van een bestuurder der Nederlandsche maatschappij van weldadigheid, die onderstand weigerde aan eene behoeftige weduwe, dewijl zij hem hare dochter niet wilde verkoopen. Staande de zitting werd ik vrijgesproken door de Brusselsche rechtbank. Sinds ruim twee en twintig jaren heb ik offers

gebracht aan de zaak van waarheid en recht, en wat heeft het gebaat?

De toestand is nog verrotter geworden dan Multatuli en Thorbecke hem vonden. Natuurlijk. Niemand der bewindvoerders deed iets om hem te verbeteren. Het gehalte onzer Staten-Generaal is nog walgelijker. De misdadigste lieden worden gekozen om de misbruiken te handhaven en de mingegoeden te blijven bestelen.

De Duitsche Rijksdag heeft ten minste den moed een Bismarck te weerstaan, die in elk geval *iemand* is. Onze „geachte sprekers" missen zelfs den moed een Heemskerk, een Du Tour Van Bellinckhave, een Sprenger Van Eyck, een Bloem te weerstaan, die in elk opzicht *niets* zijn.

Een Goeman Borgesius schrijft een klemmend artikel over den zwaren belastingdruk der kleine burgerij en der werklieden, maar wacht zich wel de begrootingen der belasters en uitzuigers te verwerpen. Een Van de Putte is even laf tegenover den minister van koloniën.

De kortzichtige of huichelende mr. Goeman Borgesius doet het voorkomen alsof de wetgevers veel goeds verrichten met hun drankwetten. Zoo hij voor overtuiging vatbaar is, leze hij wat Herbert Spencer daarover schreef in zijn *Introduction to Sociology* en onlangs *Le Temps*, naar aanleiding van een Siciliaansch geschrift, of Donnat in zijne *Politique expérimentale*.

In Zweden en Noorwegen nam het getal dronkaards tachtig tot vijf en tachtig ten honderd af, niet door drankwetten, maar door bevordering van welvaart, van tevredenheid, van genoegen.

Onze pers is de vuilste in de beschaafde wereld. Reeds vóór ruim een en twintig jaren brandmerkte prof. Buys haar. Zij werd steeds veiler. De voornaamste krant van Van de Putte discht soms haren lezers het tegendeel op van wat hare berichtgevers haar schrijven, als dat zoo in haar kraam te pas komt.

Welk rechter in ons land toont zich onafhankelijk. De heer Keuchenius heeft reeds gewezen op het partijdige der benoeming van de leden van den Hoogen Raad. Men vergelijke het lot van Pincoffs met dat van

De Vletter, Domela Nieuwenhuis, Van Ommeren, Belderok enz.

Is het niet onhandig, telkens te vervolgen wegens gebrek aan eerbied jegens den koning? Zelfs het *Reglement van Krijgstucht* verklaart, dat eerbied en achting niet kunnen worden bevolen, maar van zelf voortvloeien uit het „vaderlijk" gedrag der gezaghebbenden. Zelfs onze advokaten gedragen zich akelig. Mr. Van Houten, de man die altijd zooveel afkeer van het kapitalisme betuigde, geroepen als pleitbezorger van den socialist Domela Nieuwenhuis in een *staatkundig* rechtsgeding, beloofde zeer zoet, zich niet te zullen bezondigen aan *staatkundige* beschouwingen. Hij kreeg dan ook een pluimpje voor zijn goed gedrag van den procureur-generaal eener kapitalistische regeering. Mr. Van Houten, hang u op! of volg het voorbeeld der jongeren: Simons, Van den Bergh, die u „veteraan" en „radicaal" beschaamd maken.

Ons volk laat vijf en twintig zijner kinderen doodschieten in den Jordaan zonder een onderzoek te eischen. De „burgervader" Van Tienhoven, onder wiens bestuur die ergernis plaats greep, werd niet gedwongen tot het afleggen van rekenschap. Integendeel, de generaal Delprat, gewezen „man van eer", prees hem hemelhoog. De gemeenteraad juichte den „burgervader" toe. Mr. Van Tienhoven peinze over het woord van Cromwell bij een toejuiching: „Zoo ik naar de galg geleid werd, zouden die lieden nog hartelijker juichen." De tijden zijn onheilzwanger. Ik zie voor ons volk geen beterschap aanbreken, al werd het getal martelaren ook verhonderdvoudigd. Onze kiezers zijn het eerlooste lichaam der wereld. De verbetering zal komen na een omwenteling. De oproeren in Londen en Norwich zijn de voorteekenen geweest. Reeds hoort men de fabriekslaven aan hunne ketenen rammelen. Wetgevers! wilt gij dan niet hooren?

Keeren wij terug tot den „aanzienlijken" roover prins Hendrik.

Op 17 Maart 1849 stierf koning Willem II. Zijne nalatenschap werd onder het voorrecht van boedelbeschrijving aanvaard, zoodat men voor zijn tweeden zoon prins Hendrik „*naar lotsverbetering uitzag.*"

Wat zegt gij daarvan, lezer? De grootvader van prins Hendrik, koning Willem I, had honderd vijf en twintig millioen gulden nagelaten, ten koste zijner »landskinkinderen» in Nederland en Indië. De vader van onzen prins, Willem II, had van zijn erfenis (ongeveer drie en veertig millioen gulden, niets overgehouden!! En nu durft men voor den zoon prins Hendrik, die als admiraal een lui baantje had, nog gunsten zoeken ten laste der schatkist! En dat nog wel in Indië, waar de regeering altijd den mond vol heeft van *prestige* en de inlandsche vorsten en hoofden minachting gevoelen voor winstbejag, handel en particuliere nijverheid.

De minister G. L. Baud vroeg in een semi-officieel schrijven, dd. 21 April 1849 (N.B. dus in het tijdstip onzer „wedergeboorte" 14 maanden na de Fransche Februariomwenteling, toen wij verlost heetten van het gemeene bestuur der behoudslieden Van Hall c. s. en ons begonnen te baden in de zegeningen van het liberalisme) „het gevoelen van den Gouverneur-Generaal nopens het denkbeeld om tot *verkoopen* aan particulieren van tinmijnen op het eiland Billiton over te gaan. *Niettegenstaande het ongunstig advies van den Gouverneur-Generaal Rochussen,* d.d. 25 Augustus 1849 uitgebracht, kwam er den 12n Februari 1850 een aan den koning gericht adres in van prins Hendrik en B. Vincent Van Tuyl Van Serooskerken, verzoekende om op de in het rekwest omschreven voorwaarden hun te verleenen *het uitsluitend recht tot exploiteeren van het eiland Billiton.*

Een geheel eiland! „Ja zelfs later," zegt de heer Buitendijk, „zal men er gemakshalve *de onderhoorigheden* of omringende eilanden bij nemen. 't Kost maar een zeer gering beetje papier en inkt meer."

Het zal niemand verwonderd hebben, dat het *Handelsblad*, de tolk der Droogstoppels of Nederlandsche ellendelingen gemeend heeft, na het vonnis van den heer F. Domela Nieuwenhuis, dezen te moeten bewerpen met uitgezochten drek: drek van de Keizers- en Heerengracht.

Dat beweert, dat de vrienden der verdrukten altijd *geëerd en geëerbiedigd* worden! De kruisdood van Jezus was zeker een eerebewijs, een betuiging van eerbied.

De hoofdredacteur van het *Handelsblad* schijnt af te stemmen van Judas-Iskariot. Multatuli is vet en dik van het strijden voor den Javaan. Prins Hendrik had zijn millioenen te danken aan de dankbaarheid der bevolking van Billiton, voor wie hij zorgde gelijk een Nederlandschen prins betaamde. En aanschouw daarentegen in *Eigen Haard* het gelaat van dominee Beets! Het vel hangt hem over de botten. Dat komt van zijn standvastigen haat jegens rijke en adellijke families en van de ontberingen, die hij zich getroostte onder de Batats en Papoea's in navolging van Paulus!

Hij mocht zich zelfs de vaderweelde niet gunnen en was lid van den Malthusiaanschen bond. Arme stakker! Maar uw loon vindt gij in de voldoening waarmede gij, gelijk een Jezus of Vincentius di Paula, hebt gestreden voor de armen.

Laat ons niet langer schertsen. De tijden zijn te ernstig. Het *Handelsblad* en zijn geestverwant mr. Levy verlangen eerbied voor de wet. Zij kennen het woord van Montesquieu: „Het is een ongeluk voor een volk als het zijn wetten schendt, maar het is een nog grooter ongeluk als zijn wetten het geweten schenden." Daarom stond Willem van Oranje op tegen zijn wettigen heer Filips. Daarom wierp Willem III zijn schoonvader Jacobus van den troon. Daarom maakten de Fransche omwentelingsmannen van 1789, 1830 en 1848 een einde aan de regeeringen van Lodewijk XVI, Karel X en Lodewijk Filips. Daarom joeg Garibaldi de Bomba's uit Italië.

En hoe zijn de wetten in Nederland? Uw vroegere partijgenoot mr. Kerdijk erkent eindelijk, dat al uw moederlandsche wetten slechts bevoorrechting van den rijke, ten koste van den arme, ten doel hebben.

En zoo hij evenveel hart voor Indië als voor Nederland had, zoude hij hebben herinnerd, dat onze wetgevers voor Indië meineed, diefstal, valsche boekhouding, schennis der plechtigste beloften en moord plegen. En die lieden maken strafwetboeken tegen persovertreding En gij durft spreken van *„schromelijke middelen" aanbevolen* door Domela Nieuwenhuis! Hoe noemt ge dan het middel, *aangewend* in den Jordaan? Of in Atjeh? Of in Banjoemas? Waar elders ter wereld betaalt men

een jaarlijksch loon van 3 centen? Maar wacht slechts eenige weken en gij zult bekeerd worden. Den dag, waarop de Nederlandsche bank zal worden geplunderd, zult gij en mr. Levy de verontwaardiging der armen niet meer minachten als *dreunerige frazeologie*. Den dag, waarop uw bureel en woning zullen worden vernield door dynamiet of petroleum, gelijk eenige paleizen in Amsterdam, Den Haag en elders, den dag waarop uw hoofd op een piek zal worden rondgedragen door de straten, gelijk de hoofden van eenige andere redakteuren, van ministers, van leden der Staten-Generaal, openbare aanklagers, rechters, oudlandvoogden, kiezers, fabriekbestuurders en anderen, zult gij het vonnis van Domela Nieuwenhuis betreuren — te laat! En zoo een enkele ulieden beklaagt, zal hij misschien van een tweeden Barnave ten antwoord krijgen: „was het vergoten bloed dan zoo rein?"

Niet, dat ik zulke strafoefeningen wensch. Integendeel. Ik zou ze betreuren, minder om ulieden, want uwe verdwijning zou een zuiveringsproces, een weldaad voor het menschdom zijn, maar omdat ik de aanstaande omwenteling wensch te zien volbracht zonder geweldige terugwerking uit te lokken, dus met verzekering van de verkregen uitkomsten. Moge haar Lamartine daarin slagen!

Ik wensch geen bloedige weerwraak, maar ik voorspel ze uit ulieder hardvochtig gedrag. Nog is het tijd, ze te bezweren door te breken met de schandelijke maatschappelijke en zedelijke orde, of juister wanorde, die nu heerscht! Zoolang niet ieder zedelijk mensch het noodige heeft, mag niemand het overtollige hebben, schreef reeds vóór vijftig jaar Eugène Sue.

Reeds vóór vijftig jaren legde de dichter Hégésippe Moreau het volk de woorden in den mond: *Si nous voulions!* (Zoo wij wilden!) Het volk bleef geduldig, lankmoedig. Vóór twintig jaren heeft ook Multatuli u gewaarschuwd voor de *Jacqueries*, die zouden uitbarsten onder de leuze: „Oorlog aan de rijken!" De Juni-dagen en de *Commune* waren, dunkt mij, nog al ernstige voorteekenen der uitbarsting. En gij, domoor of huichelaar, schrijft: „zoo het socialisme een reden van bestaan heeft," enz. Weet gij dan niet dat die reden van bestaan gelegen

is in de schraapzucht der kapitalisten, in de onbillijke verdeeling van de winst tusschen werkgevers en werknemers? Ja, gij weet het wel. Uw geweten begint te popelen. De vrees van onze ministers en burgemeesters voor manifestaties van het volk zegt genoeg. Uw angstig gegil, uwe woede verraadt, dat gijlieden het maatschappelijk gebouw, waarin gij nu nog een toevlucht vindt, hoort kraken. Wacht nog een kleine wijle, en den dag, waarop de radelooze vrouwen der armen gelijk in Ierland, met spaden de schedels zullen klieven van uwe vrouwen en kinderen, zult gij niet meer vragen of het socialisme een reden van bestaan heeft.

Keeren wij, na deze uitweiding, terug tot den „aanzienlijken" roover prins Hendrik.

Alvorens hem de tinmijnen af te staan, moest er, om den schijn van wettigheid aan te nemen, een verordening worden saamgeflanst. Er kwam dan ook spoedig eene verordening tot ontginning van delfstoffen in Nederlandsch-Indië. En met een ongewonen spoed kregen reeds *zes dagen* later de gunstelingen de toezegging, dat de Gouverneur-Generaal, *ondanks zijn ongunstig advies*, gemachtigd zou worden met hen eene overeenkomst aan te gaan. Zekere heer Croockewit, zoon van een bestuurder der Nederlandsche Bank, dus van een beschermeling der Regeering, werd belast (door de regeering, niet door de adressanten, dus ten koste van de schatkist) met een onderzoek naar den ertsrijkdom van Billiton. Maar dit „onderzoek" (om de officieele uitdrukking te behouden) beantwoordde niet aan de verwachting. De Regeering had gerekend buiten de zucht naar vroolijkheid van dezen ambtenaar, die vijf maanden lang slechts nevels zag in plaats van tin. Toch werd hij later benoemd tot resident van het tin-eiland Bangka! Gij ziet, lezer! dat men in Indië even gewetenloos handelt als in Nederland. (Lees o. a. in het *Groninger Weekblad* in de brieven van uit de Hofstad en de *Herinneringen* van een ambtenaar de bijzonderheden omtrent de schandelijke plichtsbetrachting van de ministers Modderman, Six, Van Tets Van Goudriaan, enz.) het algemeen belang behartigt, zoodra het de begunstiging van lievelingen geldt.

De adressanten verzochten toen, *van gouvernements-wege*" (dus weder ten koste der belastingschuldigen! den ingenieur De Groot te zenden. Deze vond in drie dagen tin in genoegzame hoeveelheid om tot exploitatie over te gaan. Er volgde een concessie tot het jaar 1882, die later door den kruipenden landvoogd Sloet verlengd werd tot het jaar 1911. Nieuwe moeilijkheden. De assistent-resident van Billiton en zijn onmiddellijke lastgever, de resident van Bangka, dachten aan hunnen eed: bescherming van de inlandsche bevolking. De eerste drong aan op nakoming der voorwaarden van de concessie. Verbeeld u zulk een stoutheid tegenover een broeder des konings! De Indische regeering betuigde hem dan ook haar „*leedwezen*" over zijn plichtsbetrachting, verklaarde dat zij liefst geen kennis van klachten over de dienaren van prins Hendrik zou krijgen, slechts „wanneer Hare tusschenkomst onvermijdelijk noodig wordt geacht" en gaf hare verwachting te kennen, dat de assistent-resident in „woorden en daden" alles zoude vermijden wat de „*gevoeligheid*" (!) van anderen zou kunnen kwetsen. Nu ieder weet, hoe gevoelig een prins is. De ellendige landvoogd die dit verlangde was de baron Sloet Van de Beele, dezelfde die mij ontsloeg en verbande op verzoek van den uitzuiger Droogstoppel II en van diens huurling baron Van Dedem.

En die landvoogd verklaarde in een toast te Samarang, dat bij hem niets in zoo hooge mate gold als zijn eed, dat bescherming van de inlandsche bevolking zijn eerste plicht zou zijn!

Gij begrijpt, lezer, dat de bedorvene gunstelingen zich niet toelegden op zuinig werken. Gij weet, dat in den regel regeeringen en hare ambtenaren duurder werken dan particulieren, dewijl zij minder gevoel van verantwoordelijkheid en minder den prikkel van het eigenbelang hebben. Welnu, terwijl op Bangka de regeering een pikol (honderd vijf en twintig oude ponden) tin wist te delven in 1886 voor vijf en twintig gulden en vijf en zestig centen, kostte dat aan prins Hendrik c. s. meer dan het dubbele: zeven en vijftig gulden, zeven en twintig en een halven cent.

Toen kwam een hervormer, de ingenieur De Groot.

Voortaan zouden de zaken beter gaan en in gelijke verhouding de schraapzucht van den prins en zijne mede-aandeelhouders toenemen. In 1875 verlangen zij verlenging der concessie voor vijftig jaren, dus tot 1925. De laffe Direkteur van Nijverheid W. A. Henny beveelt dit request in gunstige overweging aan. De nog laffer Raad van Indië (waarin Van Rees, thans „dievenbaas over Nederlandsch Indie" een eerste viool speelde) oordeelt dat de *goede trouw gebiedt* het verzoek in gunstige overweging te nemen.

De directeur van nijverheid diende dus het ontwerp eener overeenkomst in. Gelukkig waren er nog hoofdambtenaren, die door hunnen moed hunne plichtvergeten lastgevers beschaamd maakten.

De directeur van justitie Buyn keurde het ontwerp radicaal af; de directeur van binnenlandsch bestuur, G. Th. H. Henny, eveneens (dus de daad van zijn broeder.

De raad van Indië echter (waarin ditmaal Levysohn Norman een hoogen toon voerde, dezelfde die met den ellendeling Van Dedem en den priester Schaepman een standbeeld wil voor den moordenaar Coen) blijft verlenging een daad van goede trouw achten. Hij heeft geen bezwaar tegen *onderhandsche verlenging*, behoudens machtiging des konings, maar wil *tot de wettiging* eene nieuwe mijnverordening afwachten. Deze beperking, waarmede de gouverneur-generaal Van Landsberge zich vereenigde, was prins Hendrik c. s. nog te streng.

Er werd nu in Den Haag gezocht haar een „Dievenbaas", die nog makker was dan deze algemeen als laf bekende onderkoning.

Hij werd gevonden in den heer 's Jacob. Een paar dagen na zijne benoeming behelsden de kranten de schijnbaar onbeteekenende tijding: „De nieuw benoemde gouverneur-generaal heeft gedineerd bij prins Hendrik." Een mijner scherpzinnigste vrienden schreef mij, naar aanleiding daarvan: De vent is benoemd om de Billiton-concessie te verlengen.

De keuze was slim. Een broeder van dezen 's Jacob, thans commissaris des konings in Utrecht, was getrouwd meteen freule De Stuers. De zuster van dezen broeder was

getrouwd met den heer James Loudon, broeder van den heer J. Loudon, die van de 5000 aandeelen der tinmaatschappij niet minder dan 800 bezat, dus bijna een zesde (de prins had natuurlijk het leeuwendeel, namelijk 1600). De minister baron Van Goltstein, die den heer 's Jacob tot „dievenbaas" benoemde, was zelf ook verwant aan enkele aandeelhouders, zooals baron Fagel. Dus een ware familie-regeering, een „*kongsie*", waaraan de belangen der schatkist en der Indische bevolking moesten worden opgeofferd. En dan vraagt men of het socialisme een reden van bestaan heeft!

Nauwelijks was de landvoogd 's Jacob in Indië aangekomen of hij haastte zich den rijken Prins Hendrik c. s. aan een nieuwe gunst te helpen. Hoe geheel anders gedroeg zich de regeering in de laatste jaren, toen het er op aankwam de arme suikerplantende Javanen te helpen! Of juister hun het gestolene geld terug te geven. Binnen een maand droeg de landvoogd den directeur van Nijverheid op, de gevraagde verlenging der concessie voor te brengen. En zie! deze man, de heer Stortenbeker, die vroeger strenger dan iemand anders de verlenging veroordeeld had, schreef nu dat zijn advies rectificatie behoefde; dat geen openbare mededinging en machtiging des konings noodig waren. Terecht echter oordeelt de heer Van der Kemp hierover zacht, omdat het staats- en ambtelijk leven in Indië ondermijnd was. „Anderen zijn even beginselloos, al zijn zij onafhankelijker, maar zij zijn slimmer, handiger, gelukkiger. Aanhoudend zien wij menschen naar boven komen, dank zij verloochening van vroeger beleden beginselen. Eerlijkheid, plichtbesef, vaderlandsliefde, landsbelang worden voor deze menschen klanken, goed om zich tegenover ondergeschikten een figuur te geven, doch overigens als niet ter zake dienende.

Wie zoude overtuigingstrouw, karakter, mannelijkheid, zedelijken moed in ondergeschikte ambtenaren kunnen eischen in een land, waar een Heemskerk, de beginselooste aller staatsmannen, eenige malen minister werd; waar beentjeslichters gelijk Van de Putte, Van Rees, Gleichman, enz.. bij voorkeur worden bedeeld met de hoogste waardigheden; waar een Van Rees meer dan

eenig landvoogd, Indië uitzuigt, na sinds twintig jaren te hebben geweeklaagd over „de arme Javaantjes"; waar alle leden der Staten-Generaal hunnen eed en hunne beloften schenden?

Binnen acht maanden verlengde de kruipende 's Jacob de concessie

Men zou meenen, dat Prins Hendrik c. s. die in dertig jaren meer dan dertig millioen gulden wonnen met een stamkapitaal van slechts vijf ton, ten minste hunne verplichtingen naleefden?

Neen, lezer! de prins gedroeg zich konsekwent en ontdook de betaling der cijns (een tiende der netto winsten), *onder voorwendsel dat er geen winst was behaald geworden!*

Hebt gij ooit viezer vorstenstreek vernomen? Ieder wist dat de aandeelen gestegen waren van duizend gulden tot meer dan vijf duizend gulden, en hij Oranjetelg, afstammeling van Willem den Zwijger, die zijne kostbaarheden verkocht om ons van de Spanjaarden te verlossen, hij, broeder des konings, admiraal, man van eer, stadhouder van Luxemburg, door louter gunst meer dan tien malen millionnair geworden, verleidt niet alleen door zijn invloed tal van ambtenaren tot plichtverzaking, tot meineed, maar ontduikt ook de betaling zijner belasting door leugen.

En alsof dat nog niet genoeg was, gaf hij geld aan een welbekenden „Utrechtenaar" om den lastigen censor Multatuli te bestrijden.

Maar wat nog walgelijker mag heeten, is dat alle toonvoerders in ons land dien prins huldigen als een toonbeeld, zelfs na zijn dood. Wat hulde aan levende vorsten beduidt, kunnen wij dagelijks uit de kranten leeren. 't Is meestal laffe vleierij van hofbeambten, hofleveranciers, afhankelijke ambtenaren, officieren, schoolmeesters enz. Maar zelfs na prins Hendriks dood zwaaiden onze kranten en tijdschriften lof toe aan dien knoeier, o. a. wegens zijn . . . ondernemingsgeest. Deze was zeker gebleken op Billiton.

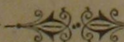
Vergelijk nu eens met zijn lot dat van een arm achttienjarig meisje in België, dat getuigde voor de commissie van enquête: „des morgens om vijf uur daal ik af in de

mijn, na een kop koffie. Eerst des avonds om elf uur kom ik thuis en eet een bord soep. Overdag heb ik slechts . . . water."

En dan twijfelt het valsche *Handelsblad* of het socialisme reden van bestaan heeft! Dan beweert de farizeesche Schaepman dat het socialisme dood is!

Nu, de dag der vergelding nadert.

P. S. De veroordeeling van 's Jacobs gedrag door de Kamer was voor Van Rees een gunstige gelegenheid om hem den voet te lichten, gelijk de nood der suikernijverheid nu voor den ellendeling Van Dedem een gunstige gelegenheid is een Van Rees den voet te lichten. Ziedaar werklieden uwe wetgevers!

COUPON

VOOR HET

PORTRET VAN DEN SCHRIJVER

Vierde Aflevering.

Drukkerij Excelsior, Den Haag.